



wawakunap ñawinan

Añaskitu

Iskay chunka suq'layuq, N° 27 septiembre del 2001

Suplemento del Conasur Ñawpaqman N° 94



Pacha Qhawariymanta

Jamuq watapaq: Pachata Qhawarinkiñachu...?



Wawakuna Añaskituman qillqamunku

Kay jina k'achituta wawakuna qillqarimunku, siqimunku ima, qankunapis apachimuwaychik



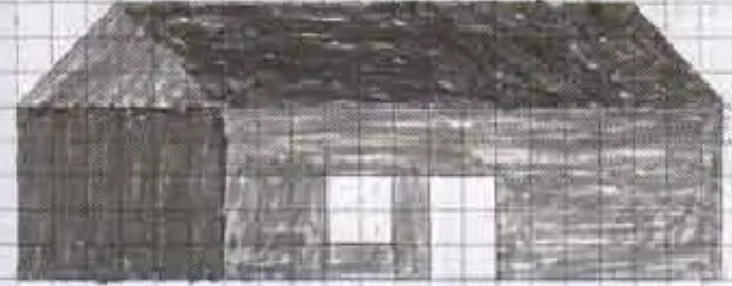
Kay Añaskitupa nuqamanqa sumaqtapuni gustawan, siq'isqanrayku manchaytapuni gustawan. Kay siq'isqa manchay k'achitupuni, qillqasqaykipis manchay sumaq. Qankuna manachu comunidadniykichikmanta parlarimuwaychik, nuqapis parlarimusqaykichik

Kay añaskitupa nuqamanqa sumaq
 lapuni gurtawan parlarimurayku
 manchaytapuni gurtaygawan.
 Kay siq'isqa manchay k'achitupuni
 qillqasqaykipis manchay sumaq
 qankuna manachu comunidadniykichik.
 manchu nuqapis parlarimusqay-
 kichik.
 Curro Replimo grado
 Martín Vargas samacho
 Tukma Baja Mizque

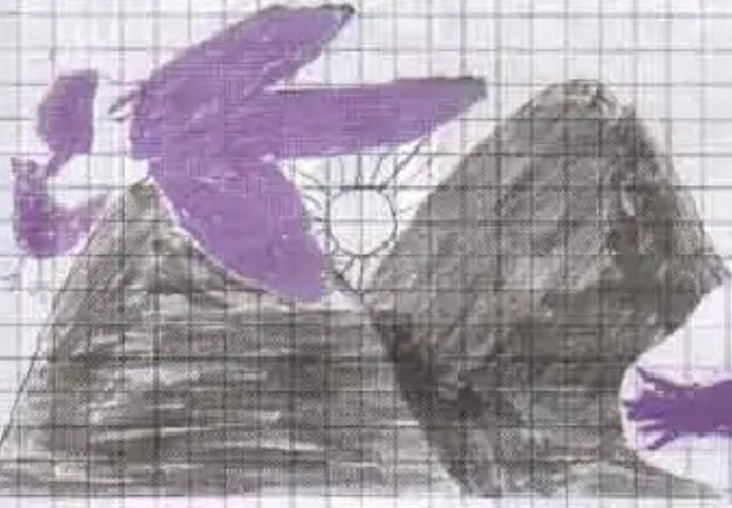
Martín Vargas, Tukma Baja comunidadmanta, Mizque jap'iypi cartata qillqarimun, qanpis atinki, aparichimuyta.

Siqiykuna - (Dibujos)

Samuel Nagata Lana



MONTE UYUWAMANTA
JARDIN ARUNA



- ◀ Aguila wallpata aparikapuchan.
- ▼ Añaskupis wallpata apan.

Curro Replimo grado
 Tukma Baja, Mizque



Añaskitupaq wawakuna qillqamunku, siqimunku ima, qankunapis ruwariychik, qhipan Añaskitupi llusqasqaykipis, apachimuwaychik

"Kay jinata wawakuna campopi kawsakuyku"

Sapa Añaskitupi wawakunaq kawsayninmanta parlarikusun. Ulaqtapi wawa ujinatataq kawsakun, campopiri wawaqa ujinatataq kawsakun. Chay "Derechos del Niño" nisqa, campopi wawata jasul'isqata jina qhawawan, chayri jinachu?

Añaskitu tatawan, mamawan, wawakunawan, yachachikunawan ima parlarimunqa, ñaraq campopi, jinallataq llaqtakunapi. Sut'iman urqhusun wawakunaq kawsayninta.

Kay kulipaq parlariykuña uknin tatawan, imaynata wawan campopi kawsakun, ñawirina:

Añaskitu campopi puriykacharichkan runa masita mask'aspa parlarinanpaq



Ummm, jaqaypi uk tata llank'arichkan, paywan parlarina

Imaynalla tata Eusebio, ukchhikanta parlarikuna á? Wawayki machkha watayumanta pachataq yanapasunkiñari?

Umm, wawaqa juch'uymampacha campopiqa yanapakun á. tarpuykunamanta yachakunku. Imaynata ruwakun, yanapakuspa yachanku. Imata tatasnin ruwachkan, ima tiempopi papa tarpukuchkan, ima tiempopi sara tarpukuchkan, ima tiempopi trigo tarpukuchkan, ajinapi yachaqanku.



Ari llusqin leykuna wawata waqaychanapaq. Nuqa t'ukurini, autoridades Estadomanta kaqkuna mana yachankuechu campo kawsaymanta. Paykuna llaqtata campotawan kinkillanta qhawanku. Campopiqa waq laya kawsay llaqtapi ujinataq. Wawa yachaqaq uywa michinata, papa allanata, ima llank'aypipis yanaparinan kachkan. Pukllarik jina wawaqa yanapakun, mana sayk'unan kamachu campopiqa ajinapuni. Wawaqa amañananrayku paymanta animakun, pichqa watayuk, tawa watayukqa chhapukamunku pacha. Chaywan yachachkan qhipaman kawsananpaq. Qhawaspalla mana yachaqanchu.

Tata Eusebio, qaninpa uyarirqani parlapi. Campopi wawata llank'achiyqa, derechosninta phiriy niqta, chaymanta imaniwaqtaq?

Ajinata campopi wawaqa kawsakuq kasqa. Kunan llaqtamanñataq parlarimuaq risaq. Qhipanpi ama qunqaychikchu ñawiriyta.

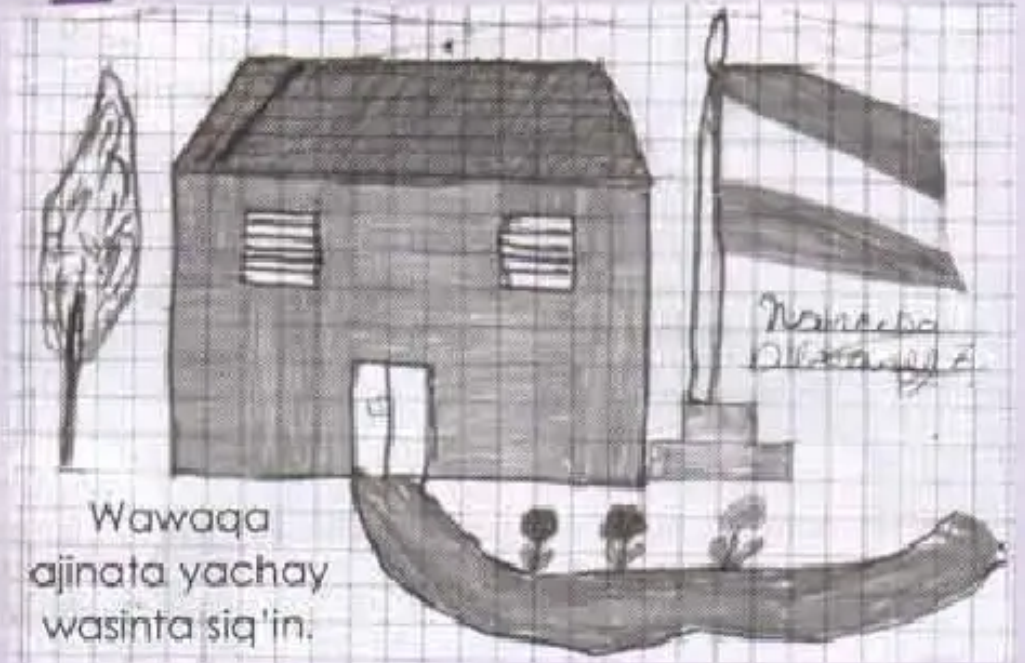


Chaykamallaña, kaypi suyasqayki

Wiphalanchik



Imataq,
imapaqtaq,
piqpatataq
wiphala,
maymanta
rihurin?
chaymanta sapa Añaskitupi
parlarikusunchik, kunan tunpitata
qallarina.

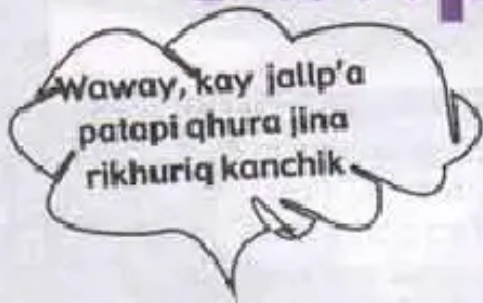


Wawaqa
ajinata yachay
wasinta siq'in.

Yachay wasikunapi tukuy niqpi, wawamantapacha kimsa llimp'iyuq puka, q'illu, q'umir banderata siq'ichiwanchik. Chay banderata sapa lunes p'unchay pataman wawakuna uqharinku.

Manataq ni jayk'aq wiphalamanta parlawanchikchu, wiphalataqa tatakunanchik movilizacionespi, congresospi apaykachanku. Kunan kutimanta aswanta wiphalamanta parlarisun.

"Jallp'awan khuchka kaw"



Waway, kay jallp'a
patapi qhura jina
rihuriq kanchik.

Jallp'amanta kawsaq runa jina, kay jallp'a patapi p'utuq jina, jallp'amanta parlarikuna. Añaskitu rirqa puriykachariq jaqay Santa Cruz q'uñi jallp'aman, chaypi may chhika jatuchaq jallp'ata rikumusqa, chay chhikachaq jallp'a uk runaq makillanpi nin, nitaq ni imata tarpunchu, uk machka wakalla purikuchkan nin. Manachu chay jallp'akunamanta parlarisunman.



4 tawa

Federa
27
Dep
m

Tata Fé
nirqa: "
tatakun

Jallp
comun

amanta yacharina

amataq wiphala?

Wiphalaqa kawsayninchikmanta jatun seña
aciones Originariospata, k'uwichi jina, qanchis
p'iyuaq, tawa chunka jisaq'unniyuq t'aaqasqapi.
Tatakunanchik kay jallp'a patapi p'utuq,
aymantapacha Tawantinsuyu jallp'anchikpi
unan Perú, Bolivia, Ecuador, ukchhikan
(Argentina) apaykachaq kanku.

aymanta llusqin Wiphala rimay?

Wiphay = Atipay
Wiphachi = wayrawan pukllariy
Wiphaynin tantaykuspa llusqin = wiphala

amapaqri imataq wiphala? Qillqariy:



Tatakunanchik, q' uñi jallp'api katosakuq qhiswakuna, aymarakuna, guaranikunmarchapi, kuyurikuykunapi wiphalataga patata uqharispa apaykachanku. Nuqanchikpis wawamantapacha riqsirina. Ima niyta munan sapa llinp'i?, imaqtintaq mana chuquchu?

Sapa Añaskitupi pisimanta pisi yacharisun. Atinki tataykiwan, mamaykiwan, yachachiqniykiwan parlariyta.

ysanchik, payta jark'ana"

"Jallp'aaqa juk'uta saruyllaña"

ión campesina cochabambapi, pasaq
p'unchay agosto killapi Ampliado
artamentalta ruwarqa, chaypitaq
ychhika runa masi jallp'amanta
parlarirqanku.

ix Camacho Parotani llaqtamanta
allp'aaqa may chhikamanña t'ipikun,
anchik tukuy wawakunaman

jatunyasqanman jina rak'irawanchik.
Jallp'aaqa juk'uta saruyllaña. Qhipa
wawakunapaqtaq manaña kanchu, imapitaq
paykuna kawsanqanku.

Jaqay q' uñi jallp'akunapi, may chhika jallp'a
usukuchkan, Uk patronpaq makillanpi achka
jallp'a.

Chayman rina kanman jallp'ata organización
jina jap'iq.

amanta ñawiriytawan qankuna imaninkichiktaq? Jinachu kawsay
dadesniykichikpi? Usukuchkanchu jallp'a q' uñi jallp'akunapi jina?
Parlarikuychik.

Qhipan Añaskitupi Ley INRA nisqamanta parlarisun.



Uyuni, Potosí kachiq llaqtanmanta kay cuentota
 Añaskitupaq Rider Yucra qillqarimun

Mallkumanta Atugmantawan

Escuela Sec. Carlos Machicao
mallkumanta Atugwan

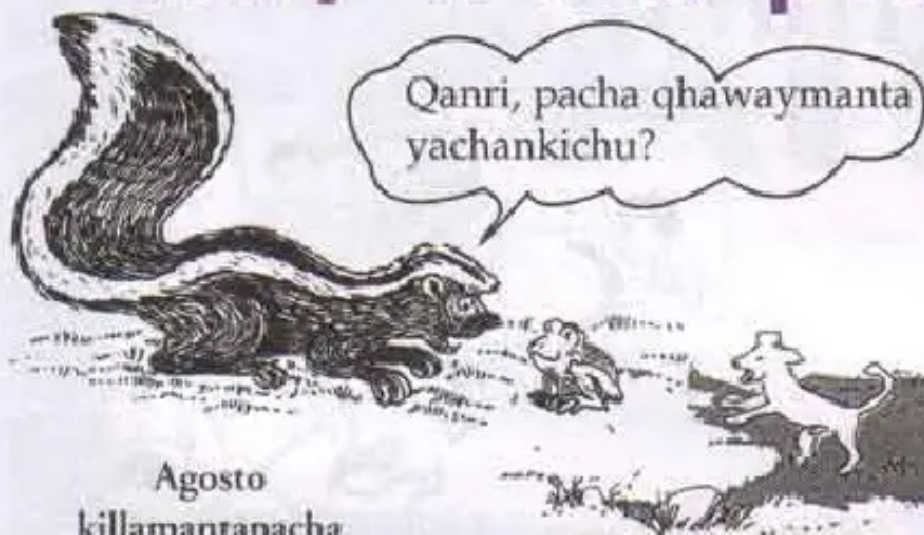
- mallkugā nisqa Atugta
 apustanachiq pitag sutianman
 chhullunka patapi, mallkugā nisqa
 ñuga sutianman nispa churakusqa
 sutiyak chantaqa atukga wañu.
 Pusqa mallku juchachasqanmanta
 chantaqa mallku nisqa atipani atug-
 ta nispa kusirikusqa chantaqa
 ripusqa phawarispa ajinata
 maldisisqa atugta

Rider
 Ridit yucra

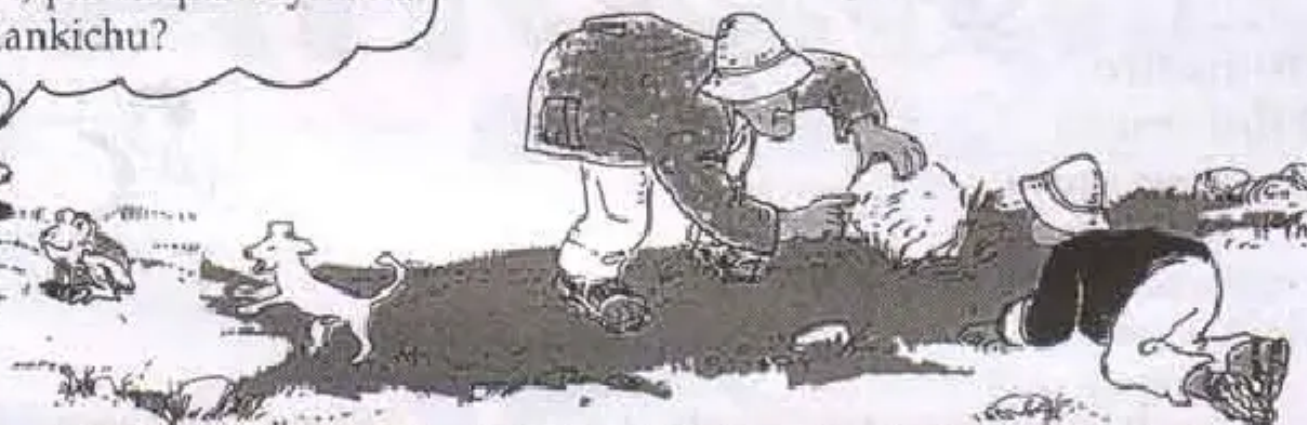
4to año Primaria



“Kay wata pisi para kanqa”



Agosto
killamantapacha
temporal
jallp'akunapi
tatakunanchik
pachata qhawarinku,
señasta
waturikamunku
imanintaq rumi,
phuyu, sach'a,
chhulla, chiri, wayra
wata tarpuypaq,
paranqachu,
ñawpatachu,
qhiparikunqachu.
Qanpis tatakunaykita
waturiwaq
chaymanta. Kay
kutipi ñawirina kay
parlaykunata:



Tata Eusebio allechhinman pacha qhawaymanta yachachichkan, qankunapis kuraq tatawan qhawarimuychik, pachamanta willarichikuy

Agosto killamantapacha tatakunanchik ñapis pachata qhawarichkankuña, imaynataq kanqa kay jamuq wata. Kuraq tatakunawan Añaskitu parlarin, paykunari ninku:

“Ñawpaqta para kanqa”

Jesús Mejía, Tukma Baja (Mizque) nin. “Ñawpaqta para kanqa, Todos Santos chayta paranqañapuni, enero chayta para tipiraringapuni, chaymanta parayqakapullanqataq. Agosto gallariypi mana phuyurqamunchu, anchay niyta munan mana tiempompichu parananta. Todos Santosmanta enerokama tipispa rinqa. Chaymantaqa paraykapunqa qayna wata jinallataq”.

“Pisi para kanqa”

Eusebio Vargas, comunidad Sanjapampa (Campero), niwanchik: “Agosto killapi tunpa imaynachá wayritas, chiqchi paritas jamuchikan. Tiempota qhawarini mana waliqtachu. Thaqu, khari khari sach'itakuna tiempopi jina kutirisantaq. Jinapis qaninpa juniollapipuni thaqitus ti'kapun, chaykunitata nini tiempo manasina waliqchu kanman. Pisichá para kanqa. Kay jamuq watapi, ñawpaq tarpuysitus llugsinqa. Qhipa niqtasina pisi para kanqa. Surk'akuna kachkan sayayninman”.





Toritomanta Pukllarikuna

Sapa raymi chayamuptin tatakunanehik phiñata pukllachinapaq apamunku, monteman rinku chaymanta atin mana atin aysamunku. Kikinta wawakuna pukllarinku.

Pukllarikuna...



Phiña mana aysachikuyta munachikanchu

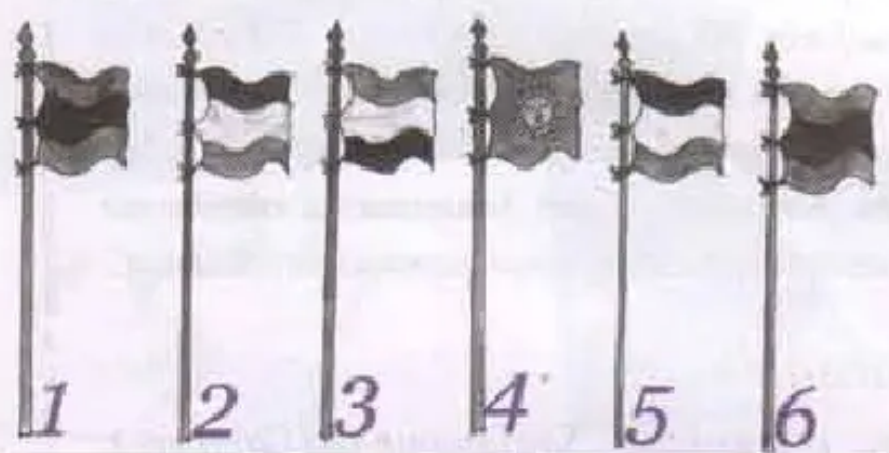


Phiña waqraq wakichkan



Phiña ukninta waqrarpan. Payñataq kunanqa phiña kanqa.

Kay suqta banderasta allinta qhawarispá qillqariy: Mayqin, mayqinwantaq rich'anakunku. Mayqintaq ujina. Mayqinkunataq kikin kikillan.

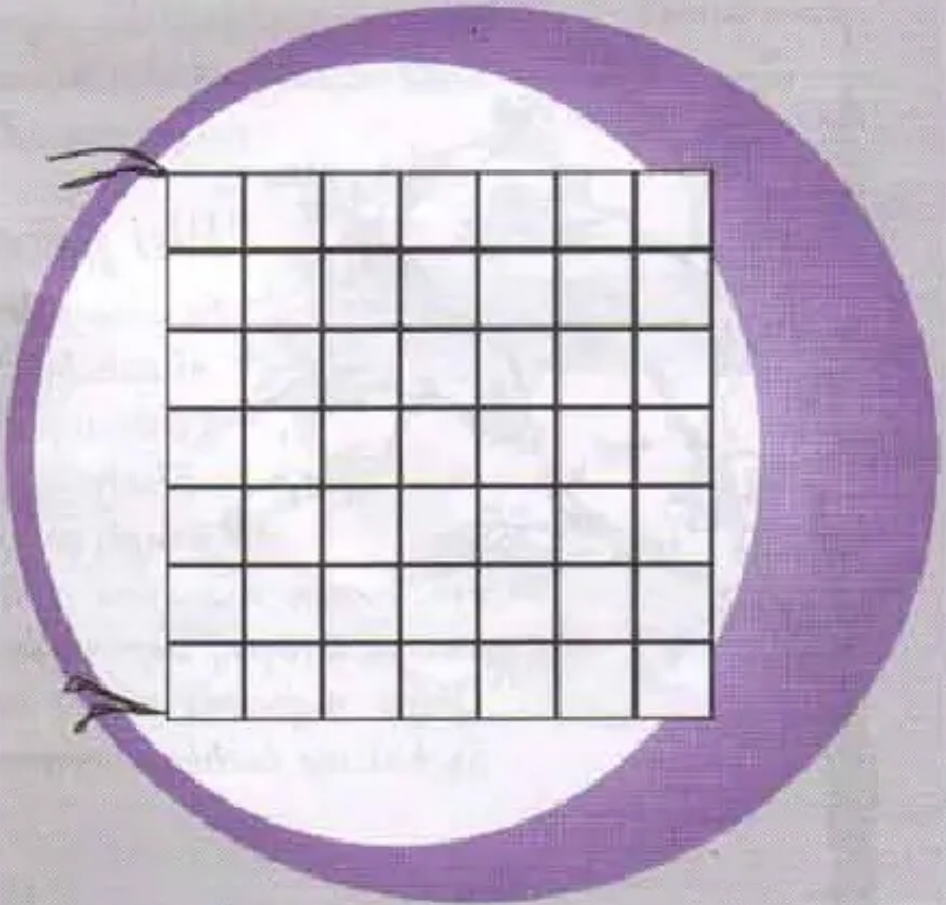


Kaypi yupaykunata churay

<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	Rich'anakunku
<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	Ujina tukuyninmanta
<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	Kikin kikillan
<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	Kikin kikillan

WIPHALA

Kay wiphalata riqsisqaykiman jina llinp'ikunawan (colores) siq'iy. K'aspintawan laphaqachinapaq jina churariy. Wiphalamanta tatakunaykiwan parlariy



8 pusaq

